

Бизнес-контакт. Тесты по русскому языку как иностранному для делового общения, Институт русского языка им. А. С. Пушкина, Москва 1996, с. 224

Z każdym rokiem rośnie zainteresowanie Polaków leksyką rosyjską związaną z dziedziną handlu i marketingu, a to wywołuje potrzebę ciągłego aktualizowania i pogłębiania wiedzy rusycystów. Co pewien czas ukazują się na naszym rynku wydawniczym bardzo pomocne w tym zakresie podręczniki, słowniki polsko-rosyjskie i rosyjsko-polskie dla biznesmenów oraz materiały do kontroli stopnia opanowania języka¹.

Wszystkim zainteresowanym gorąco chciałabym polecić wydane przez Instytut Języka Rosyjskiego im. A. S. Puszkina w Moskwie *Тесты по русскому языку как иностранному для делового общения. Бизнес-контакт*. Ten zbiór testów opracowano przede wszystkim z myślą o osobach przygotowujących się do egzaminu na certyfikat "Русский язык как иностранный (средний уровень владения языком в сфере бизнеса)", analogicznego do angielskiego OIBC (Oxford International Business English Certificate). Może on być jednak pomocny także i tym, którzy chcą opanować rosyjską terminologię ekonomiczno-finansową i styl rosyjskiego języka urzędowego, poznać specyfikę stosunków handlowo-gospodarczych w Rosji w zakresie wymiany handlowej i współpracy finansowej oraz przyswoić sobie określone wzorce zachowań obowiązujące w świecie biznesu.

Testy zostały skonstruowane - jak informują autorzy w przedmowie - na autentycznym materiale językowym: zawierają wzory dokumentów, z którymi zetkną się biznesmeni-obcokrajowcy współpracujący z rosyjskimi lub rosyjskojęzycznymi przedsiębiorcami i firmami, przedstawiają realne sytuacje, w których trzeba będzie posługiwać się językiem rosyjskim.

Na początku książki (s. 5-9) zamieszczono informacje ogólne, a bezpośrednio przed każdym zestawem testów - informacje szczegółowe wyjaśniające cel badania każdej sprawności językowej, sposób rozwiązywania testów, czas wykonywania zadań podczas egzaminu oraz zalecane tempo czytania (minimum 60 słów na minutę) i mówienia (120-160 słów na minutę). Starannie opracowane i jednoznacznie sformułowane instrukcje testowe są niewątpliwym walorem tej publikacji.

Omawiany zbiór testów dzieli się na rozdziały według badanych czterech podstawowych sprawności językowych (*Тесты по чтению, Тесты по аудированию, Тесты по письму, Тесты по говорению*), elementów języka (*Лексические тесты, Грамматические тесты*) oraz wiedzy realioznawczej (*Тесты по социальному поведению, Тесты по русской цивилизации*). Do każdego bloku testów dołączono klucz, który umożliwia samokontrolę, a zatem w ogóle samodzielną pracę. W kolejnym rozdziale autorzy zamieścili materiały, które należy nagrać na taśmę magnetofonową i wykorzystać podczas testowania sprawności rozumienia tekstu mówionego.

Książkę zamyka zestaw przykładowych testów egzaminacyjnych. Poprzedza go przedmowa, w której autorzy informują osoby przystępujące do egzaminu, na jakie rozdziały

podzielono materiał, jakie umiejętności powinien posiadać zdający, jak będą punktowane poszczególne części testu i w jaki sposób punkty przelicza się na oceny (o czym niżej). Do każdego rozdziału dołączono arkusze odpowiedzi przybliżające przygotowującemu się do egzaminu warunki jego przeprowadzenia, a także klucze dla egzaminatorów.

Pierwszy zestaw testów to *Тесты по чтению*. Celem testowania jest skontrolowanie receptywnej sprawności cichego czytania oraz uchwycenia głównej informacji i detali ważnych dla treści. Materiałem są autentyczne teksty listów handlowych, reklam i reklamowych ogłoszeń prasowych, fragmenty kontraktu, statutu przedsiębiorstwa, dekretów prezydenta, umów i porozumień, teksty z książek i gazet specjalistycznych oraz urzędowe formularze zlecenia płatności, podania o otwarcie akredytywy i tabele danych technicznych. Pod każdym tekstem znajduje się kilka (2-6) zadań zamkniętych, w których zastosowano technikę wyboru najlepszej odpowiedzi spośród kilku podanych (najczęściej czterech) lub wyboru spośród kilku podanych zdań zdania zgodnego z tekstem. Dzięki zastosowaniu technik wyboru (oraz arkuszy odpowiedzi na egzaminie) sprawdzanie wykonania zadań może przebiegać bardzo szybko, punktowanie jest jednoznaczne, a ocena - całkowicie obiektywna. Materiały egzaminacyjne na rozumienie tekstu pisanego zawierają dziesięć różnorodnych tekstów, a na ich przeczytanie i wykonanie zadań przeznaczają się jedną godzinę.

W tej części omawianej publikacji wystąpiły niewielkie zakłócenia w numeracji zadań testowych (np. s. 33: przed tekstem zbędny jest numer 1., a zamiast 3. 1. powinno być 1.; s. 36: zamiast 7. 1. i 7. 2. powinno być 1. i 2.; podobnie ss. 31, 34, 35), aczkolwiek w kluczu jest ona właściwa.

Kolejny rozdział, *Тесты по аудированию*, wymaga od osób samodzielnie pracujących z testami przygotowania nagrań na taśmie magnetofonowej. Autorzy zamieścili w zbiorze materiały do nagrania (s. 141 i s. 221), które umożliwią badanie sprawności rozumienia języka mówionego nawet w warunkach domowych.

Teksty przeznaczone do nagrania to autentyczne rosyjskie reklamy i ogłoszenia radiowe i telewizyjne, informacje handlowe i giełdowe oraz typowe urzędowe rozmowy telefoniczne. W instrukcji testowej autorzy zalecają jednokrotne wysłuchanie tekstu, a następnie wykonanie zadań. W takiej sytuacji należy zwrócić uwagę, że zwłaszcza przy dłuższych tekstach czynnik pamięci może odegrać ważniejszą rolę od czynnika sprawności rozumienia ze słuchu.

Przy konstruowaniu zadań testowych służących badaniu receptywnej sprawności rozumienia ze słuchu autorzy rozszerzyli zakres proponowanych technik. Obok wyboru zdania zgodnego z treścią tekstu zaproponowali także wybór zakończenia zdania, którego część główna występuje w trzonie zadania. Wprowadzili też zadania z luką w tabeli (II zestaw testów - s. 58-60 i s. 173), których rozwiązanie polega na wpisaniu brakującej informacji na podstawie wysłuchanego tekstu. Natomiast po wysłuchaniu rozmów telefonicznych (IV zestaw) należy napisać, kto i w jakiej sprawie dzwonił. W obydwu wypadkach wymagane jest zatem dokładne zrozumienie tekstów oraz przekazanie pełnej i poprawnej informacji w formie pisemnej. Trudno jest przewidzieć, jaki wpływ na punktową ocenę wykonania

zadania będą miały ewentualne błędy w pisaniu. Umiejętność pisania (jak również umiejętność czytania tekstu pisanego) jest czynnikiem pomagającym w zorientowaniu się, w jakim stopniu tekst został zrozumiany. Dlatego też wydaje się, że podczas testowania sprawności rozumienia ze słuchu (jak i każdej innej) znacznie słuszniesze jest wykorzystanie takich technik, w których ocenie punktowej podlega tylko jedna sprawność.

Podczas egzaminacyjnego badania rozumienia tekstu mówionego, które trwa 45 minut, należy wysłuchać pięciu tekstów reklam (różnych pod względem długości), dwóch rozmów telefonicznych i fragmentu informacji handlowych oraz wykonać odpowiednie zadania.

Testowanie wyrobienia produktywnej sprawności tworzenia tekstu pisanego (rozdział *Тесты по письму*) łączy zadania o charakterze sprawnościowym (niemałe znaczenie ma sprawność rozumienia tekstu pisanego i szybkość czytania) z zadaniami badającymi znajomość elementów języka, takich jak: słownictwo, struktury gramatyczne, powiązanie informacji składowych w większe całości i styl.

Oryginalne formularze kontraktów (s. 73 i s. 177) oraz zlecenia płatności (s. 74) i reklamacji (s. 75 i s. 178) należy uzupełnić informacją zgodną z opisaną sytuacją lub wybranymi spośród podanych niżej wyrażeniami w odpowiedniej formie gramatycznej. W innych testach zastosowano technikę wywoływania dłuższych wypowiedzi pisemnych - listów urzędowych i teleksów/telegramów, czyli najczęstszych form tekstu pisanego w rzeczywistym kontakcie między współpracującymi firmami. Aby wykonać te zadania, należy znać rosyjskie normy pisania listów urzędowych oraz teleksów/telegramów (w kluczu przedstawiono kilka wariantów, s. 76-80 i 181), odpowiednie słownictwo i struktury gramatyczne oraz styl pism urzędowych. W tych zadaniach podany jest opis prawdopodobnej sytuacji oraz program wskazujący na te elementy treści, które muszą być uwzględnione w wypowiedzi pisemnej. Taka konstrukcja zadań testowych służy do maksymalnego ujednoczenia treści i formy wypowiedzi, a więc zapobiega rozbieżnościom w punktacji oraz wpływa niezwykle korzystnie na obiektywność oceny.

Podczas egzaminu zdający otrzymuje arkusz odpowiedzi, na którym pisze list i treść teleksu/telegramu, wypełnia formularz kontraktu oraz uzupełnia luki cząstkowe w tekście reklamacji. Testowanie sprawności pisania trwa 1 godzinę.

Niewątpliwie najtrudniejszą, ale i najważniejszą sprawnością w kontaktach międzyludzkich, także w sferze biznesu, jest tworzenie tekstu mówionego. Sprawność mówienia łączy w sobie kilka umiejętności składowych, takich jak: wymowa, słownictwo, struktury gramatyczne i płynność wypowiedzi. Niezbędna jest także sprawność rozumienia ze słuchu, na przykład przy prowadzeniu rozmowy. Przy wykonywaniu testów sprawności mówienia przedstawionych w rozdziale *Тесты по говорению* konieczna jest też sprawność czytania ze zrozumieniem, która umożliwia zdobycie informacji do wypowiedzi ustnej.

Do zbadania wyrobienia sprawności tworzenia tekstu mówionego autorzy wykorzystali dwie techniki: wywiadu kontrolowanego (rozmowa telefoniczna i bezpośrednia, wywiad) i wywoływania dłuższych wypowiedzi ustnych (wystąpienie). We wszystkich zadaniach

przedstawiono możliwą sytuację, program obejmujący te elementy, które należy uwzględnić w wypowiedzi oraz teksty zawierające niezbędne informacje. Zadaniem osoby testowanej jest wcielenie się w określone role pracowników pewnych instytucji i przeprowadzenie rozmowy telefonicznej lub bezpośredniej z przedstawicielami innych firm handlowych czy banków, udzielenie wywiadu, wystąpienie na zebraniu-odprawie i w telewizji. W kluczu (s. 91-5 i s. 186-8) podano możliwe warianty dialogów i monologów. Ocena komunikacyjnej kompetencji zdającego uwzględnia adekwatność zachowania językowego do danej sytuacji, zgodność treści z programem wypowiedzi i tekstem, komunikatywność, poprawność stylistyczną i tempo mówienia, a w dialogach - właściwą reakcję na wypowiedzi współrozmówcy (na egzaminie będzie nim egzaminator).

Badanie sprawności mówienia na egzaminie trwa 40 minut i w tym czasie zdający musi wykonać wszystkie niezbędne czynności, a mianowicie zapoznać się z sytuacjami, programami i tekstami oraz przeprowadzić - jak w przykładowym teście na s. 182-5 - jedną rozmowę telefoniczną i trzy rozmowy bezpośrednie, udzielić jednego wywiadu i wygłosić dwa wystąpienia.

Omówione testy badają stopień opanowania poszczególnych sprawności jako cech globalnych w odniesieniu do tekstu językowego. Natomiast w kolejnych rozdziałach autorzy przedstawili testy sprawdzające dwa elementy języka, a mianowicie słownictwo i struktury gramatyczne. Wyniki testów są podstawą do oceny językowej kompetencji badanego.

Rozdział *Лексические тесты* zawiera zestaw 21 zadań testowych (blok egzaminacyjny ma ich 11) sprawdzających znajomość terminologii, połączeń wyrazowych i stylu rosyjskiego języka biznesu.

Konstruując testy słownikowe, autorzy zastosowali przede wszystkim techniki wyboru, które zapewniają wprawdzie pełną jednoznaczność badań (trafność testu), ale sprawdzają tylko bierną znajomość słownictwa, czyli rozpoznawanie. Zadaniem osoby testowanej jest: do wyrazu-terminu dobrać definicję, do definicji dobrać wyraz-termin, połączyć wyrazy w wyrażenia, wybrać wyrażenia o przeciwstawnym znaczeniu, wstawić do zdania/zdań z luką jeden z dwu podanych wyrazów (dystraktory są wyrazami o podobnej formie graficznej, np. *во время - вовремя*, i fonicznej, np. *осуждаемый - обсуждаемый*, są synonimami różniącymi się pod względem stylistycznym, np. *по окончании - по истечении*), wybrać właściwe zakończenie zdania. Autorzy zastosowali tu również jednoznaną technikę eliminacji (s. 103 i s. 192-3), polegającą na wyeliminowaniu spośród kilku wyrazów związanych z jednym kręgiem tematycznym wyrazu z kręgiem tym nie związanego, czyli nie łączącego się znaczeniowo z pozostałymi wyrazami.

Do testowania czynnej znajomości słownictwa, czyli produkowania, służą zadania otwarte polegające na dopisaniu do podanych zwrotów wyrażenia o znaczeniu przeciwstawnym oraz napisaniu dziesięciu wyrażenia związanych tematycznie z podanym wyrazem. Także i te zadania zapewniają trafność omawianym testom, ponieważ osoba testowana może podać tylko konkretne terminy i pojęcia funkcjonujące w języku biznesu.

Testowanie słownictwa na egzaminie trwa 45 minut, a zadanie osoby testowanej sprowadza się do wypełnienia arkusza odpowiedzi.

Zadania testowe badające opanowanie struktur gramatycznych (rozdział *Грамматические тесты*) skonstruowano na podstawie specyficznych dla języka biznesu zjawisk morfologicznych i składniowych, takich jak: wieloznaczność rosyjskich przyimków (określanie ceny, wartości, formy płatności, warunku i okoliczności), kategoria strony i czasu imiesłowów (współzależność w czasie planów i warunków wydarzeń), aspekty czasownika i użycie czasowników modalnych (możliwość, powinność, konieczność), imiesłowe równoważniki zdania w różnych rodzajach zdań złożonych.

Autorzy ograniczyli się w znacznym stopniu do poziomu rozpoznawania struktur gramatycznych i, konstruując zadania, zastosowali technikę wyboru. Polega ona na uzupełnieniu zdań z luką właściwą formą, wybraną spośród kilku podanych, które same w sobie są poprawne, ale tylko jedna z nich może wystąpić w kontekście zamieszczonym w haśle. Testowanie produkowania struktur gramatycznych ograniczono tylko do umiejętności tworzenia odpowiednich form imiesłowów przymiotnikowych czynnych i biernych oraz imiesłowów przysłówkowych współczesnych i uprzednich od podanych czasowników, a w zakresie składni - do wydzielenia części zdania złożonego.

Pewne zastrzeżenia może budzić zadanie 1. na s. 107 w teście ćwiczeniowym i na s. 198 w teście egzaminacyjnym (*Словообразование и морфологическая форма*), polegające na przyporządkowaniu podanych wyrazów (rzeczowników, przymiotników, czasowników, przysłówków) do odpowiedniej kategorii semantycznej według wzoru. Zadanie to w zasadzie można wykonać, porównując zakończenia poszczególnych wyrazów do przykładowych, bądź drogą eliminacji form odmiennych. A zatem tak zaprojektowane zadanie jest po prostu nietrafne, ponieważ poprawne jego wykonanie nie świadczy o tym, że osoba testowana rozumie gramatyczne znaczenia podanych wyrazów.

Zarówno w teście ćwiczeniowym (s. 111-4), jak i w teście egzaminacyjnym (s. 201-2), autorzy przeznaczyci trzy zadania na sprawdzenie opanowania imiesłowów przymiotnikowych czynnych i biernych. W pierwszym zadaniu (3.1) należy wybrać spośród kilku podanych form imiesłowów formę zgodną z kontekstem zdania z luką. W drugim zadaniu (3.2) należy dokonać wyboru spośród kilku imiesłowów podanych w formie M. l. poj. r. m. odpowiedniego imiesłowu oraz utworzyć formę zgodną z kontekstem zdania z luką, w trzecim zaś (3.3) trzeba wybrać odpowiedni aspekt czasownika, utworzyć imiesłów, a następnie formę zgodną z kontekstem zdania z luką. Tak skonstruowane zadania mają charakter diagnostyczny, ponieważ na ich podstawie można stwierdzić, której umiejętności składającej się na skomplikowany proces użycia imiesłowów przymiotnikowych osoba testowana nie opanowała. Umieszczenie takich zadań w teście egzaminacyjnym może spowodować dużą utratę punktów, jeżeli bowiem osoba testowana nie opanowała imiesłowów na poziomie rozpoznawania (zadanie pierwsze), na pewno nie wykona dwóch pozostałych zadań. W teście sprawdzającym należało umieścić tylko trzecie zadanie (mogłoby zawierać większą liczbę zadań), które łączy

wszystkie niezbędne umiejętności i wskazuje na stopień czynnego opanowania imiesłówów przymiotnikowych.

Na wypełnienie testów badających opanowanie struktur gramatycznych przeznaczona jest na egzaminie 1,5 godziny.

Znajomość kultury, realiów życia codziennego i reguł socjolingwistycznych przyjętych w rosyjskim społeczeństwie sprawdzają nadprogramowe *Тесты по социальному поведению* oraz *Тесты по русской цивилизации*. Uznanie ich za fakultatywne świadczy o niedocenianiu faktu, iż bez poznania realiów język nie może być w pełni opanowany, a wiedza realioznawcza jest wręcz niezbędna dla wyrobienia kompetencji komunikacyjnej i właściwych reakcji werbalnych.

Тесты по социальному поведению to testy badające znajomość niewerbalnych środków komunikacji (języka gestów i języka etykiety narodowej), obowiązującego sposobu zachowania się w różnych sytuacjach życiowych. Test ćwiczeniowy (s. 123-8) zawiera siedem zestawów po siedem zadań (cztery zdania-sytuacje w każdym), natomiast test egzaminacyjny (s. 209-12) składa się z dwóch części: w pierwszej jest dziesięć pytań dotyczących etykiety mownej, a w drugiej - dziesięć elementów kultury życia codziennego (*Разговор по телефону, Символика цветов, Прикосновения, Гости, Подарки, Compliments, Родители и дети, Праздники, Деньги, Темы для разговора*). Zadanie osoby rozwiązującej test polega na wybraniu spośród czterech podanych zdań-sytuacji czy zwrotów grzecznościowych poprawnego wariantu zachowania się.

Zapewne usterką redakcyjną jest to, że w zestawie IV., w zadaniu 4. (s. 125) stwierdzenia *На вокзале обычно встречают с цветами* nie uznaje się za poprawne, natomiast w zestawie VII., w zadaniu 4. (s. 128) zdanie *На вокзале и в аэропорту русские обычно встречают с цветами* poleca się jako wariant, który należy wybrać.

Тесты по русской цивилизации dotyczą takich dyscyplin, jak geografia, historia, ekonomia, polityka, religia, etnografia, środki masowej informacji, oświata, sport, nauka, literatura i sztuka, a zatem sprawdzają podstawowe wiadomości realioznawcze obejmujące najważniejsze fakty, zjawiska i zdarzenia z życia kulturalnego, społecznego i politycznego Rosji.

Zadania testowe mają charakter zamknięty i przy ich konstruowaniu autorzy zastosowali technikę wyboru jednej lub kilku poprawnych odpowiedzi, technikę ustalenia kolejności oraz technikę dobierania. Rozwiązania testów realioznawczych należy odnotować na arkuszach odpowiedzi, a każdy test trzeba wykonać w ciągu 30 minut.

W przedmowie do zestawu testów egzaminacyjnych autorzy wyjaśnili zasady punktacji i oceniania. Przy punktowaniu odpowiedzi w testach sprawności czytania i rozumienia ze słuchu oraz w testach leksykalnych i gramatycznych należy zastosować wzór:

$$\frac{\text{liczba poprawnych odpowiedzi}}{\text{liczba zadań}} \times 100 = X \text{ punktów}$$

i następującą skalę ocen:

отлично = 100-85 punktów

хорошо = 84-70 punktów

удовлетворительно = 69-60 punktów

неудовлетворительно = mniej niż 60 punktów.

W ten sam sposób można oceniać nieobowiązkowe testy realioznawcze, za które osoba testowana otrzymuje dodatkowe punkty.

Inaczej punktowane są testy sprawności tworzenia tekstu pisanego i mówionego, gdzie za wypowiedź zgodną z programem i poprawność językową zdający może otrzymać po 50 punktów.

Maksymalna liczba punktów z sześciu podstawowych testów wynosi 600. Aby zdać egzamin, należy udzielić 60% poprawnych odpowiedzi, czyli uzyskać 360 punktów.

Dla osób samodzielnie pracujących z testami dużym ułatwieniem byłoby przedstawienie systemu punktowania w instrukcji przed każdym testem ćwiczeniowym, a nawet podanie przy poszczególnych zadaniach możliwej do uzyskania liczby punktów.

W omawianej publikacji pojawiło się kilka usterek literowych i technicznych: *соответствующих* 'соответствующих' (s. 35), *налогооблажение* 'налогообложение' (s. 41), *импортеры* 'импортеры' (s. 41), *чтопоможет* 'что поможет' (s. 122), *какздесь* 'как здесь' (s. 122), *день рожденья* 'день рождения' (2 razy, s. 123), *обрали* 'обратили' (s. 138).

Przedstawiony zbiór testów jest niezwykle cenną i unikatową pozycją wydawniczą. Umożliwia nie tylko zdobycie czy wzbogacenie wiedzy i umiejętności językowych, ale również samodzielne zbadanie własnej kompetencji komunikacyjnej w zakresie rosyjskiego języka biznesu według standardów europejskich.

Lilia Marszałek

PRZYPISY

- ¹ Por. m. in.: E. Cichowski: *Słownik polsko-rosyjski i rosyjsko-polski dla biznesmenów*, Bydgoszcz 1992; W. Markunas, A. Markunas: *Русский деловой язык*, Poznań 1993; M. Mirek: *Język rosyjski dla biznesmenów*, Bydgoszcz 1995; M. Bazyluk, T. Polowczyk: *Пособие по русскому языку для деловых людей*, Poznań 1995; B. Konopielko: *Słownik finansowy rosyjsko-polski*, Wrocław 1996; B. Konopielko: *Русский язык делового общения. Коммерческая корреспонденция*, Wrocław 1996; L. Świrepo: *Rosyjska korespondencja handlowa*, Warszawa 1997.

